

Offentlighet och sekretess

Försäkringskassan

Om socialförsäkringen

Socialförsäkringen är en viktig del av det svenska trygghets-systemet. Den svenska socialförsäkringen gäller i regel för alla som bor eller arbetar i Sverige. Den ger ekonomiskt skydd för familjer och barn, för personer med funktionsnedsättning samt vid sjukdom, arbetsskada och ålderdom. Genom Sveriges medlemskap i EU kan du ha rätt till socialförsäkringsförmåner i andra EU-länder om du eller någon i din familj bor eller arbetar i ett annat EU-land.

Välkommen till Försäkringskassan

Den här broschyren tar kortfattat upp hur offentlighetsprincipen och offentlighets- och sekretesslagstiftningen reglerar dina rättigheter i förhållande till Försäkringskassan. Läs om din rätt att ta del av information hos Försäkringskassan, om regler för allmänna handlingar och om sekretesskyddet för vissa enskilda och allmänna intressen.

Innehåll

1	Offentlighetsprincipen	Sid 5
	Handlingsoffentligheten _____	5
	Vad är en handling? _____	5
	Vad är en allmän handling? _____	6
	Vad är en offentlig handling? _____	7
	Registreringsskyldighet _____	7
	Meddelarfrihet _____	7
2	Sekretess	Sid 9
	Socialförsäkringen i offentlighets- och sekretesslagen _____	9
	Sekretessmarkering _____	12
	Sekretess mellan myndigheter _____	13
3	Undantag från sekretess	Sid 14
	Nödvärdigt uppgiftslämnande _____	14
	Annan författning kan ta över _____	14
	Samtycke _____	15
	Partsinsyn _____	15
4	Utlämnande av allmänna handlingar	Sid 16
	Man har rätt att vara anonym _____	16
	Förbehåll vid utlämnande _____	17
	Om du vill överklaga Försäkringskassans beslut _____	17
	Kan jag alltid komma i kontakt med en myndighet? _____	18

Offentlighetsprincipen

1

Offentlighetsprincipen innebär att allmänheten och massmedierna – tidningar, radio och TV – ska ha insyn i statens och kommunernas verksamhet. Offentlighetsprincipen omfattar en rad olika fri- och rättigheter. Den viktigaste av dessa är i det här sammanhanget handlingsoffentligheten.

Handlingsoffentligheten

Handlingsoffentligheten ger var och en rätt att läsa eller på annat sätt ta del av allmänna handlingar hos myndigheterna. Genom denna möjlighet främjas ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning i samhället. Det är viktigt också för att garantera enskildas rättssäkerhet och för att kontrollera effektiviteten i förvaltningen.

För att skydda vissa enskilda och allmänna intressen finns det dock en del begränsningar i handlingsoffentligheten. Dessa begränsningar kallas för sekretess. Sekretess innebär att en handling eller en uppgift inte får röjas, det vill säga att den inte får lämnas ut.

Vad är en handling?

En handling kan vara ett vanligt pappersdokument, men lika gärna en framställning som man kan läsa, avlyssna eller uppfatta på annat sätt med ett tekniskt hjälpmedel.

Vad är en allmän handling?

En handling är allmän om den förvaras hos en myndighet och anses inkommen till myndigheten eller upprättad hos myndigheten.

Vad innebär det att en handling är inkommen?

En handling anses vara inkommen när den har kommit till myndigheten eller när en behörig tjänsteman har tagit emot den.

Vad innebär det att en handling är upprättad?

Huvudregeln är att en handling är upprättad när den har expedierats, det vill säga när den har skickats från myndigheten.

En handling som inte ska expedieras är upprättad när det ärende som handlingen hör till har slutbehandlats hos myndigheten. Gäller handlingen inte ett visst ärende anses den upprättad när den har justerats eller färdigställts på annat sätt.

För vissa typer av handlingar gäller andra regler om när de är upprättade. Exempelvis anses ett diarium upprättat i och med att det är färdigt att använda. Det innebär att Försäkringskassans diarium är en allmän handling.

Exempel på allmänna handlingar hos Försäkringskassan är beslutsbrev, policydokument och blanketter, i elektronisk form eller i annan form.

Vad gäller för anteckningar och utkast?

För minnes- eller stödanteckningar och utkast till beslut eller skrivelser finns särskilda regler i tryckfrihetsförordningen. En myndighet kan skicka utkast för synpunkter både inom och utom den egna myndigheten utan att handlingen blir en allmän handling. Men om en minnesanteckning eller ett utkast arkiveras blir det en allmän handling.

Vad är en offentlig handling?

Allmänna handlingar är i princip offentliga. Men en del handlingar kan vara belagda med sekretess till följd av bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). En viss uppgift i en handling kan också vara sekretessbelagd. En allmän handling är alltså antingen offentlig eller sekretessbelagd.

Registreringsskyldighet

Allmänna handlingar som har kommit in till eller upprättats hos en myndighet ska enligt offentlighets- och sekretesslagen registreras utan dröjsmål.

Men det finns flera undantag från registreringsskyldigheten. Undantag gäller bland annat för handlingar som har uppenbart liten betydelse för myndighetens verksamhet, liksom för handlingar som inte är sekretessreglerade och som är ordnade så att det lätt går att konstatera att handlingen har kommit in eller upprättats.

Dessutom kan regeringen besluta om undantag från registreringsskyldigheten för handlingar som förekommer i betydande omfattning hos en myndighet. Ett sådant undantag har regeringen gjort för Försäkringskassan. Vi behöver inte registrera handlingar i försäkringsärenden, till exempel sjukanmälningar och inkomstuppgifter.

Meddelarfrihet

En annan viktig del av offentlighetsprincipen är meddelarfriheten. Den innebär att en tjänsteman på en myndighet i viss utsträckning har rätt att straffritt lämna ut sekretessbelagda uppgifter för publicering i massmedierna, till exempel i en tidning. Meddelarfriheten innebär dock inte att en tjänsteman har rätt att lämna ut sekretessbelagda handlingar.

Meddelarfriheten innebär en rättighet, inte en skyldighet. Det är tjänstemannen själv som avgör om det är moraliskt

rätt att lämna ut sekretessbelagda uppgifter till massmedierna. Han eller hon har rätt att vara anonym, och myndigheten får inte försöka ta reda vem som har lämnat ut sekretessbelagda uppgifter.

Inskränkningar i meddelarfriheten finns i några fall. Till exempel gäller inte meddelarfriheten för växeltelefonister. De har tystnadsplikt och får inte lämna ut uppgifter om vad de har hört i tjänsten. För dem gäller så kallad absolut sekretess.

Offentlighets- och sekretesslagen och Offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641) innehåller bestämmelser om vad som inte får röjas i myndigheternas verksamhet. Uppgifter och handlingar som är sekretessreglerade får inte röjas i större utsträckning än vad som följer av offentlighets- och sekretesslagen eller någon annan lag eller förordning som offentlighets- och sekretesslagen hänvisar till. Det gäller även muntliga uppgifter, och det gäller gentemot andra myndigheter såväl som gentemot enskilda personer, föreningar, företag och andra som inte är att räkna som myndigheter.

Den som i sin anställning hos en myndighet har fått kännedom om en sekretessbelagd uppgift är skyldig att iaktta sekretess både under sin anställning och sedan hon eller han har slutat anställningen. Det gäller också de flesta uppdragsstagare, till exempel tolkar och översättare.

Socialförsäkringen i offentlighets- och sekretesslagen

Den centrala bestämmelsen när det gäller socialförsäkringsområdet finns i 28 kap. 1-3 § § offentlighets- och sekretesslagen. För Försäkringskassan innebär den bland annat att uppgifter om någons personliga förhållanden är sekretessbelagda om det kan antas att personen som uppgiften handlar om lider **men** om uppgiften röjs. Det gäller även närstående till den person som uppgifterna handlar om. Med närstående menas äkta make eller maka, sambo, barn och nära släktingar.

Vad är personliga förhållanden?

Uttrycket ”personliga förhållanden” omfattar i princip alla uppgifter som kan kopplas till en enskild person. Det kan gälla allt från adressuppgifter till uppgifter om hälsotillstånd, arbetsförmåga och ekonomiska förhållanden, till exempel uppgifter om sjukpenninggrundande inkomst och sjukpenning.

Vad betyder men?

Begreppet **men** har en mycket vid innebörd. Det handlar i första hand om att den enskildes personliga integritet kränks. I vissa sammanhang kan det också betyda ekonomiska konsekvenser för den enskilde.

Det är den berörda personens egen upplevelse som är utgångspunkten när man bedömer om han eller hon lider men. Redan den omständigheten att någon (till exempel en tjänsteman på en myndighet) får reda på en ömtålig uppgift om en person kan vara tillräckligt för att anta att han eller hon lider men.

I de flesta fall är uppgifter om namn, ålder, personnummer, civilstånd och adress inte sekretessbelagda. Normalt gäller det också uppgifter om yrke och arbetsgivare. Men det finns tillfällen när man kan anta att den enskilde lider men om sådana uppgifter lämnas ut. Det gäller till exempel om en inkassobyrå vill ha uppgifter om en persons arbetsgivare eller sjukpenninggrundande inkomst. I sådana fall får man inte röja det vill säga lämna ut dessa uppgifter. De är då sekretessbelagda.

Sekretessmarkering

Vissa personer kan behöva ett utökat skydd för sina uppgifter, till exempel på grund av förföljelse. Skatteverket kan i sådana fall efter ansökan besluta att en person ska få en så kallad sekretessmarkering i folkbokföringsdatabasen. En sekretessmarkering sänds till flera olika myndigheter. Varje myndighet för därefter in markeringen i sina register.

En sekretessmarkering fungerar som en varningssignal, och innebär att en noggrann prövning ska göras innan några uppgifter om personen lämnas ut. Den slutliga sekretessbedömningen görs dock av den myndighet som får en begäran från någon som vill ta del av en uppgift. Varje myndighet prövar självständigt om uppgifterna kan lämnas ut.

Sekretess mellan myndigheter

Som huvudregel gäller sekretess mellan myndigheter. Men det finns många olika undantag från denna regel.

Normalt följer inte sekretesskyddet för en uppgift med när en myndighet lämnar ut uppgiften till en annan myndighet. Uppgiften kommer i stället att vara sekretessreglerad enligt de bestämmelser som eventuellt gäller hos den mottagande myndigheten. Det kan innebära att uppgiften får ett sämre sekretesskydd hos den mottagande myndigheten.

Varje myndighet ska självständigt bedöma och besluta i frågan om sekretess, det vill säga om en uppgift kan röjas eller inte.

3

Undantag från sekretess

Nödvärdigt uppgiftslämnande

Sekretess hindrar inte en myndighet från att lämna ut en uppgift om det är nödvändigt för att myndigheten ska kunna utföra sitt arbete. Försäkringskassan måste ibland lämna ut vissa sekretessbelagda uppgifter. Det gäller till exempel om vi i ett ärende behöver ett yttrande från en utomstående medicinsk expert.

Annan författning kan ta över

För att samarbetet mellan olika myndigheter ska fungera väl finns det flera undantag från bestämmelserna om sekretess. I många fall är myndigheter skyldiga att lämna ut uppgifter, även om uppgifterna är sekretessbelagda. Statliga och kommunala myndigheter är exempelvis skyldiga att lämna uppgifter till Försäkringskassan om vi behöver uppgifterna i ett ärende. Försäkringskassan ska å sin sida till exempel lämna ut vissa uppgifter om enskildas ekonomi till en rad olika myndigheter om uppgifterna behövs i ärenden där.

Det finns också en generalklausul. Den innebär att Försäkringskassan får lämna ut uppgifter till en annan myndighet om det är uppenbart att intresset av att lämna ut uppgiften är starkare än det intresse som sekretessen ska skydda.

Försäkringskassan får också lämna ut uppgifter om utbetalda ersättningar till försäkringsbolag och arbetsgivare. Det kan bli aktuellt om de behöver uppgifterna för att kunna samordna sina ersättningar till en person.

Samtycke

En person kan lämna samtycke till att en myndighet röjer sekretessbelagda uppgifter som rör henne eller honom. Det gäller både om uppgifterna ska lämnas ut till andra myndigheter och om de ska lämnas ut till enskilda.

Ett samtycke måste inte vara skriftligt. Det kan även lämnas muntligt. Ibland behövs inte heller ett uttryckligt samtycke, utan det räcker att det framgår på annat sätt.

Partsinsyn

Sekretess hindrar som regel inte en sökande, klagande eller en annan part i ett ärende hos en myndighet att ta del av en handling eller annat material i ärendet. I ett ärende mellan två parter har också båda parter normalt rätt att ta del av uppgifterna. Det kan till exempel gälla ärenden om underhållsstöd.

Partsinsynen får endast begränsas om det av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av ”synnerlig vikt” att en sekretessbelagd uppgift i materialet inte röjs. I sådana fall ska myndigheten på annat sätt informera parten om vad som finns i handlingarna i den mån det behövs för att han eller hon ska kunna ta till vara sin rätt, och det kan ske utan allvarlig skada för det intresse som ska skyddas.

4

Utlämnande av allmänna handlingar

En begäran om att få ta del av en allmän handling kan göras muntligt eller skriftligt. Den myndighet som förvarar handlingen ska ta ställning till om handlingen kan lämnas ut.

Om handlingen är en del av ett ärende som är under handläggning ska i första hand den tjänsteman som handlägger ärendet ta ställning till om handlingen ska lämnas ut. Om ärendet är avslutat ska den som ansvarar för handlingen göra detta.

Om en handling inte är sekretessbelagd ska myndigheten lämna ut handlingen genast eller så snart som möjligt. Om det finns uppgifter i handlingen som är sekretessbelagda ska de maskeras.

Den som begärt att ta del av en handling har rätt att läsa handlingen hos myndigheten, skriva av den, fotografera den, avlyssna den eller spela av den, samt att utan kostnad få enstaka kopior av mindre omfattande handlingar. Enligt avgiftsförordningen (1992:191) ska en myndighet ta ut avgift för kopior av allmänna handlingar som omfattar tio kopiesidor eller mer.

Man har rätt att vara anonym

Man behöver inte säga vem man är när man begär att få se en handling. Men det finns undantag. Om det finns uppgifter i handlingen som kan vara sekretessbelagda får myndighe-

ten fråga vem den sökande är eller varför hon eller han vill se handlingen. Detta för att myndigheten ska kunna pröva om det finns några hinder mot att lämna ut handlingen.

Förbehåll vid utlämnande

Uppgifter som är sekretessbelagda kan lämnas ut med ett sekretessförbehåll. Förbehållet begränsar rätten för den sökande att använda informationen. Myndigheten kan till exempel förbjuda den sökande att föra uppgifterna vidare.

Om du vill överklaga Försäkringskassans beslut

Om en tjänsteman på Försäkringskassan kommer fram till att en handling eller uppgift inte ska lämnas ut, eller lämnas ut med förbehåll, ska tjänstemannen upplysa om att det går att få ett skriftligt avslagsbeslut på avslaget. Du har möjlighet att överklaga beslutet hos kammarrätten. Överklagandet ska ställas till kammarrätten och sändas till Försäkringskassan inom tre veckor från den dag den enskilde fick del av beslutet.

Kammarrättens beslut kan överklagas till Regeringsrätten. Det krävs prövningstillstånd för att Regeringsrätten ska pröva överklagandet.

Hos Försäkringskassan är det den eller de tjänstemän som har rätt att fatta beslut för myndighetens räkning som meddelar beslutet. Vilka som har rätt att fatta sådana beslut framgår av Försäkringskassans arbetsordning.

Det går inte att överklaga att Försäkringskassan lämnar ut en handling eller en uppgift.

Kan jag alltid komma i kontakt med en myndighet?

Myndigheter är skyldiga att ta emot besök och telefonsamtal från enskilda. Myndigheten ska informera allmänheten om öppettider och telefontider. En myndighet ska ha öppet under minst två timmar varje helgfri måndag–fredag för att ta emot och registrera allmänna handlingar och ansökningar om att få ta del av allmänna handlingar som förvaras hos myndigheten. Minimiöppettiderna gäller inte midsommarafton. De gäller inte heller julafton eller nyårsafton när de infaller på en vardag.

Du hittar kontaktuppgifter till alla myndigheter på www.regeringen.se.

Skyldigheter

Anmäl förändringar till Försäkringskassan

Du är alltid skyldig att anmäla ändrade förhållanden som har betydelse för rätten till ersättning.

Vad händer om du får för hög ersättning?

Om du får en ersättning som du inte har rätt till, blir du normalt skyldig att betala tillbaka pengarna. Det gäller även om det inte är ditt fel att du fått ersättningen.

Försäkringskassan polisanmäler misstänkt brott

Att medvetet lämna felaktiga uppgifter eller låta bli att anmäla förändringar som kan påverka rätten till ersättning kan vara brottsligt. Försäkringskassan polisanmäler alla misstänkta bidragsbrott.

Mer information

Den här broschyren ger endast övergripande information och ska inte betraktas som lagtext i ämnet.

På **www.forsakringskassan.se** finns mer information om socialförsäkringen och även fördjupad information i faktablad om enskilda ärendeslag.

Broschyren finns även i lättläst version och som ljudfil på vår webbplats. Vill du ha broschyren på talkassett eller punktskrift kan du beställa den från Inläsningstjänst AB, telefon 08-556 115 64.

Myndighetsguiden

Här har vi samlat adresser till några andra myndigheters webbplatser.

Arbetsförmedlingen **www.arbetsformedlingen.se** och kommunernas näringslivssekreterare är informationskällor för dig som har frågor om arbete och arbetsmarknaden. På **www.foretagarguiden.se** kan du få svar på frågor om du ska starta eget företag. Har du frågor om skatt kan du gå in på **www.skatteverket.se**. På Socialstyrelsens sida **www.socialstyrelsen.se** finns bland annat information om vårdnad, boende och umgänge.

Any questions? Please contact our Customer Service Center 0771-524 524.